

Zaznavanje razredne klime pri urah športne vzgoje

VLASTA ZABUKOVEC^{1*}, DUŠICA BOBEN², BRANKO ŠKOF³, SAŠA CECIČ-ERPIČ³ IN KATJA TOMAŽIN³

¹Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana

²Center za psihodiagnostična sredstva d.o.o, Ljubljana

³Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Ljubljana

Povzetek: Prispevek predstavlja del rezultatov obsežnejše študije med slovenskimi učenci/dijaki in njihovimi učitelji športne vzgoje o odnosu do ur športne vzgoje. Predstavljeni so rezultati o zaznavanju razredne klime pri učencih/dijakih. V raziskavi je sodelovalo 1.152 učencev/dijakov petih in sedmih razredov osnovne šole ter prvih in tretjih letnikov gimnazije. Izpolnjevali so vprašalnik Razredna klima pri urah športne vzgoje (obstoječa in želena oblika), ki vključuje sedem dimenzij: zadovoljstvo, tekmovalnost, metode dela, aktivnost učencev/dijakov, težavnost, ustreznost ur in osebni odnos. Rezultati so potrdili spremembe v zaznavanju razredne klime glede na razred. Vrednosti na posameznih dimenzijah se znižujejo od petega razreda do tretjega letnika; največje spremembe smo potrdili v osnovni šoli, na prehodu iz osnovne šole v gimnazijo, v gimnaziji pa se razlike zmanjšujejo. Statistično pomembne razlike so bile potrjene tudi med spoloma.

Ključne besede: razredna klima, športna vzgoja, spol, starost, osnovnošolci, gimnazijci, Slovenija

Perception of classroom climate in gym classes

VLASTA ZABUKOVEC¹, DUŠICA BOBEN², BRANKO ŠKOF³, SAŠA CECIČ-ERPIČ³ AND KATJA TOMAŽIN³

¹University of Ljubljana, Faculty of Arts, Ljubljana, Slovenia

²Center of Psychodiagnostics Ltd., Ljubljana, Slovenia

³University of Ljubljana, Faculty of sport, Ljubljana, Slovenia

Abstract: This presentation is a part of larger study among Slovene primary and secondary students and their sports' teachers, related to their attitude to gym classes. In this part the results of perception of classroom climate among students will be presented. In the research, 1152 students were participated; they were from fifth and seventh grade from primary school and first and third grade form secondary school. The questionnaire Classroom climate in sport classes was applied (actual and preferred form), which included seven dimensions: satisfaction, competitiveness, methods, students' activity, difficulty, adequateness and personal relationship. Results confirmed the changes in perception of classroom climate; they decreased from fifth grade of primary school to third grade of secondary school. The changes were more extensive in primary school, from primary to secondary school and became stable in secondary school. The differences in perception of classroom climate between boys and girls were

---

*Naslov / address: doc. dr. Vlasta Zabukovec, Univerza v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: vlasta.zabukovec@ff.uni-lj.si

confirmed, too.

Key words: classroom climate, physical education, sex-differences, age-differences, elementary-school students, high-school students, Slovenia

CC=3560

Razredno klimo je Fraser (1989), izhajajoč iz teorije Moosa (1979), opredelil kot dogajanje v razredu, ki je določeno z medosebnimi odnosi, osebnostnim razvojem posameznikov in sistemskimi značilnostmi. Medosebni odnosi opisujejo vrsto in njihovo moč v socialnem okolju, ki se kaže kot: sodelovanje, medsebojna pomoč, prisotnost/odsotnost konfliktov, podpora učitelja ali kot osebni odnos učitelja do učencev. Prav tako ta kategorija opredeljuje moč odnosov, ki se kaže v njihovi stopnji izraženosti ali pogostosti pojavljanja. Osebnostno razvojna kategorija razredne klime razlaga cilje lastnega razvoja in napredovanja na področju znanja, spretnosti in navad. Opredeljena je z usmerjenostjo učencev k zastavljenim ciljem oz. nalogam, uporabo raziskovalnega in neodvisnega pristopa k učenju, tekmovalnostjo kot težnjo posameznika, da dosega boljše rezultate kot drugi, itd. Sistemske značilnosti se nanašajo na značilnosti in zakonitosti razreda kot socialnega sistema in na možnost spreminjanja le-tega. Bolj določeno to pomeni: zaznavanje reda in organizacije, jasnosti pravil v razredu kot tudi zaznavanje diferenciacije, upoštevanja različnosti itd.

Proučevanje razredne klime izhaja iz Moosovega koncepta socialnega okolja in se hkrati naslanja na Lewinovo teorijo polja, ki razlaga posameznikovo vedenje kot rezultat vzajemnega vpliva osebnostnih značilnosti in dejavnikov okolja. To je osebnostno dinamična teorija, ki pravi, da posameznik v socialnem okolju zadovoljuje svoje potrebe, uresničuje svoje želje in pričakovanja. V skladu s teorijo opredeljujemo razredno klimo kot ustrezno, kadar zaznavamo zmerno razliko med obstoječim in želenim stanjem, in kot manj ustrezno takrat, kadar je razlika med obstoječim in želenim stanjem prevelika ali premajhna.

Waxman in Huang (1998) sta ugotavljala razlike v zaznavanju razredne klime glede na spol učencev, stopnjo šolanja in predmet (matematika in branje). V raziskavo je bilo vključenih 60 osnovnih, 28 srednjih in 8 visokih šol; 75 % učencev je bilo iz nižjega SES-a, 50 % njih je bilo določenih kot rizičnih. To je bilo okolje, polno nezaželenih pojavov, kot so kriminal, nezaposlenost, zloraba drog, alkoholizem itd. Osnovnošolski učenci so zaznali več vključenosti in zadovoljstva pri matematičnih urah v primerjavi z urami branja. Večja odstopanja med obstoječo in želeno razredno klimo so zaznali le na dimenziji: red in organizacija. Najvišji so bili rezultati pri dimenzijah aspiracije učencev in jasnost pravil. Pri srednješolcih je bila potrjena večja usmerjenost v nalogo pri urah matematike kot pri urah branja. Zaznane srednje vrednosti na posameznih dimenzijah razredne klime so bile nižje v primerjavi z osnovnošolskimi učenci. Razlike v zaznavanju razredne klime so bile potrjene tudi glede na stopnjo šolanja in spol. Osnovnošolska in srednješolska dekleta so zaznavala več vključenosti,

socialnih odnosov, usmerjenosti v naloge, reda in organizacije, jasnosti pravila, zadovoljstva in aspiracij. Dekleta na višjih šolah pa so zaznala večjo usmerjenost v naloge in višje aspiracije kot fantje.

V raziskavi Terwella, Brekelmansa, Wubbelsa in van den Eadna (1994) je bil uporabljen vprašalnik učiteljeve interakcije (Wubbels, 1993) z željo ugotoviti, kakšno je zaznavanje razredne klime učencev pri pouku matematike in fizike. Vključenih je bilo 596 učencev, starih 15 let, in 33 učiteljev. Dekleta so zaznavala pouk fizike kot manj povezan z realnostjo in z manj lastnega prispevanja. Zaznavale pa so tudi manj bližine in sodelovanja med učitelji in njimi samimi. Podobno je bilo tudi pri urah matematike, saj so fantje zaznavali učenje bolj povezano z realnostjo in bolj storilnostno naravnano. Prav tako so tudi ugotovili, da se večji dosežki pri matematiki povezujejo z višjo zaznavo uporabnosti znanja. Ferguson in Fraser (1998) sta ugotovila razliko v zaznavanju učnega okolja na prehodu iz osnovne v srednjo šolo glede na spol in velikost šole. To je bila longitudinalna študija, ki je vključevala 1.040 učencev iz 47 osnovnih šol in 16 povezanih srednjih šol. Določena je bila tudi kombinacija šol glede na velikost, npr. majhna-majhna, kar pomeni, da je bila majhna osnovna in majhna srednja šola. Uporabljena sta bila vprašalnik učiteljeve interakcije (Wubbels, 1993) in vprašalnik razredne klime Moj razred (Fisher in Fraser, 1982, cit. po Fraser in Fisher, 1984). Srednješolsko okolje so učenci zaznavali kot manj prijetno v smislu manj povezanosti, vodenja, prijateljskega in prijaznega vedenja učitelja, razumevanja učitelja in manj spodbujanja odgovornosti. Poleg tega so v srednjih šolah zaznali več nejasnega in nezadovoljnega vedenja učitelja. Hkrati pa so zaznavali manj opominjanja in strogosti v učiteljevem vedenju. Prav tako so srednješolci zaznavali več zadovoljstva, manj napetosti, težavnosti in tekmovalnosti.

Če pogledamo primerjavo med spoloma, lahko potrdimo boljše zaznavanje razredne klime deklet, kar povezujemo z bolj pozitivnim odnosom do šole nasploh. Dekleta pa so zaznala večji upad zadovoljstva in napetosti. Fantje so pri učiteljih v srednji šoli zaznali več razumevanja, manj nezadovoljnega in opominjajočega vedenja. Dekleta pa so zaznavala manj sprememb v vodenju, pomoči in prijateljstvu. Zaznavala pa so velik upad v odnosu med učiteljem in učencem, ki je po njihovem mnenju manj oseben. Razlike so se pojavile tudi glede na velikost šole. Največjo razliko je bilo zaznati na prehodu iz manjše v srednjo veliko in veliko srednjo šolo. Učenci so zaznali večji upad v povezanosti in zmanjšanju spodbujanja odgovornosti s strani učitelja in manjši upad pri napetosti. Pri enako velikih šolah pa so učenci zaznali večje zmanjšanje napetosti, porast povezanosti in spodbujanja odgovornosti učencev.

Problem raziskave

Problem raziskave je ugotoviti, kako razredno klimo pri urah športne vzgoje zaznavajo učenci/dijaki. Splošen problem lahko razdelimo na tri bolj specifične:

1. Kakšne so razlike v zaznavanju obstoječe in želene razredne klime pri učencih/dijakih glede na stopnjo šolanja oz. kako razredno klimo zaznavajo učenci petih,

- sedmih razredov osnovne šole in dijaki prvih ter tretjih letnikov gimnazije?
2. Kakšne so razlike v zaznavanju obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih glede na spol oz. kako razredno klimo zaznavajo učenci/dijaki oz. učenke/dijakinje?
  3. Kakšne so razlike v zaznavanju obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih glede na okolje oz. kako razredno klimo zaznavajo učenci/dijaki v mestnem oz. nemestnem okolju?

Metoda

Udeleženci

V raziskavo je bilo vključenih 1.152 učencev/dijakov. Glede na spol, stopnjo šole in okolje, je podoba naslednja:

Moški	521 učencev/dijakov
Ženske	627 učenk/dijakinj
5.razred	313 učencev
7.razred	285 učencev
1. letnik	301 dijak
3. letnik	253 dijakov
Mestno okolje	515 učencev/dijakov
Nemestno okolje	637 učencev/dijakov

Instrument

Učenci/dijaki so izpolnjevali vprašalnik Razredna klima pri športni vzgoji, obstoječo in zeleno obliko, ki se nanaša na zaznavanje razredne klime pri urah športne vzgoje. Oblika za obstoječo razredno klimo se povezuje z zaznavanjem obstoječih ur športne vzgoje, zelena pa se nanaša na zelene ure športne vzgoje. Obe obliki vsebujeta 50 trditev, ki vključujejo sedem dimenzij razredne klime:

1. zadovoljstvo, ki se nanaša na prijetno, sproščeno, veselo vzdušje pri urah športne vzgoje (6 trditev);
2. tekmovalnost, ki se nanaša na: tekmovanje med posamezniki pri urah športne vzgoje z željo biti boljši od drugih, tekmovanje v skupini, na tekmovanje v smislu spodbujanja in na tekmovanje s samim seboj (8 trditev);
3. metode dela, ki se nanašajo na raznovrstnost metod dela, ki jih učitelj uporablja pri urah športne vzgoje (9 trditev);

4. aktivnost učencev/dijakov, ki se nanaša na njihovo aktivno sodelovanje in odzivanje na pobude učitelja med urami športne vzgoje (8 trditev);
5. težavnost, ki se nanaša na težavnost ur športne vzgoje (6 trditev);
6. ustreznost ur, ki vključuje trditve, povezane z ustreznostjo vsebin in pristopov pri urah športne vzgoje (9 trditev) in
7. osebni odnos, ki vključuje trditve, ki so povezane z osebnim odnosom učitelja do učencev/dijakov (4 trditve).

Postopek

Učenci/dijaki so izpolnjevali obe obliki vprašalnika, najprej obliko za obstoječo in nato še obliko za zeleno razredno klimo. Odgovarjali so na štiristopenjski lestvici: 1 – sploh ni tako/sploh si ne želim, 2 - ni tako/ne želim si, 3 – tako je/želim si, 4 – izrazito je tako/izrazito si želim.

Rezultati

Zanesljivost vprašalnika Razredna klima pri športni vzgoji

Že preverjanje na pilotskem vzorcu (105 učencev/dijakov) je pokazalo visoko zanesljivost posameznih dimenzij (povprečni Cronbachov α koeficient je znašal 0,75). Tudi preverjanje zanesljivosti posameznih dimenzij obstoječe in zelene razredne klime na vzorcu raziskave je potrdil ustrezno zanesljivost. Najvišja vrednost alfa koeficienta pri obstoječi razredni klimi je pri dimenziji zadovoljstvo (0,84), najnižja pa pri dimenziji težavnost (0,66). Pri dimenzijah zelene razredne klime je najvišja vrednost pri dimenziji ustreznost ur (0,84) in najnižja pri osebnem odnosu (0,66).

Opisna statistika

Spodaj so predstavljene distribucije odgovorov učencev na vprašalniku Razredna klima pri športni vzgoji za obstoječo in zeleno razredno klimo.

Vse distribucije dimenzij razredne klime kažejo ujemanje z normalno distribucijo, izjema je le distribucija pri dimenziji ustreznost ur zelena oblika, ki je koničasta.

Zaznavanje obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih (celoten vzorec)

Višje vrednosti so pri zeleni razredni klimi (gl. tabelo 1), kar pomeni, da si učenci/dijaki želijo več zadovoljstva, tekmovalnosti, večjo lastno aktivnost, večjo težavnost ur športne vzgoje, bolj osebni odnos učitelja, večjo različnost in ustreznost ur športne vzgoje. S pomočjo *t*-testa smo potrdili statistično pomembnost razlik med obstoječo in zeleno

Tabela 1: Deskriptivna statistika za dimenzije razredne klime - obstoječa in zelena oblika pri učencih/dijakih

Dimenzija razredne klime	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>Min</i>	<i>Maks</i>	<i>SD</i>	<i>Simetričnost</i>	<i>Sploščenost</i>
Obst Zadovoljstvo	1092	17,38	6	24	3,78	-,371328	-,169405
Obst Tekmovalnost	1035	22,44	8	32	4,31	-,020563	-,316123
Obst Metode dela	1020	25,59	11	36	4,69	-,271156	,222091
Obst Aktivnost učencev/dijakov	1044	22,39	9	32	4,09	-,142486	-,170806
Obst Težavnost	1069	16,61	6	24	2,83	-,051823	,329903
Obst Ustreznost ur	1057	25,85	10	36	4,70	-,169264	,025589
Obst Osebni odnos	1093	11,28	4	16	2,51	-,450030	,108771
Žel Zadovoljstvo	1098	21,02	9	24	2,49	-,896490	,792471
Žel Tekmovalnost	1079	23,39	8	32	4,56	-,233708	-,167027
Žel Metode dela	1020	29,60	12	36	3,96	-,346348	,122229
Žel Aktivnost učencev/dijakov	1071	25,70	8	32	3,89	-,449288	,394157
Žel Težavnost	1102	18,33	9	24	2,99	,024892	-,227802
Žel Ustreznost ur	1058	29,76	9	36	4,03	-,584395	1,330097
Žel Osebni odnos	1119	13,44	4	16	2,08	-,667561	,426822

Legenda: *N* = število oseb
M = aritmetična sredina
SD = standardna deviacija

razredno klimo na vseh dimenzijah razredne klime ($p=0,000$).

Uporabili smo poseben postopek za določanje velikosti razlik med obstoječo in zeleno razredno klimo za posamezne dimenzije. Upoštevali smo absolutno vrednost razlike med aritmetičnima sredinama obstoječe in zelene razredne klime in standardno deviacijo te razlike. Vrednosti znotraj intervala absolutne razlike med aritmetičnima sredina obstoječega in zelenega stanja, ko prištejemo in odštejemo standardno deviacijo absolutne razlike, so vrednosti zmernih razlik med obstoječo in zeleno razredno klimo. Nižje vrednosti izven tega intervala so majhne razlike, višje vrednosti od tega intervala

Tabela 2: Rezultati *t*-testa pri zaznavanju razlik med obstoječo in zeleno razredno klimo pri učencih/dijakih

Dimenzija razredne klime	<i>N</i>	<i>M</i>		<i>SD</i>		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
		<i>obst</i>	<i>žel</i>	<i>obst</i>	<i>žel</i>			
Zadovoljstvo	1050	17,36	21,04	3,82	2,51	-32,09	1049	0,000
Tekmovalnost	978	22,44	23,33	4,32	4,55	3,45	977	0,000
Metode dela	915	25,55	29,60	4,67	3,96	4,88	914	0,000
Aktivnost učencev/dijakov	979	22,38	25,70	4,09	3,90	-26,80	978	0,000
Težavnost	1025	16,64	18,37	2,83	2,98	-18,82	1024	0,000
Ustreznost ur	986	25,80	29,71	4,72	4,06	-25,74	985	0,000
Oseben odnos	1066	11,29	13,45	2,49	2,08	-24,82	1065	0,000

Legenda: *M* = aritmetična sredina
SD = standardna deviacija
df = stopnje svobode
p = nivo statistične pomembnosti

pa so velike razlike med obstoječo in želeno razredno klimo.

Interval zmernih razlik med obstoječo in želeno razredno klimo torej določimo tako, da absolutni razliki med aritmetičnima sredinama prištejemo ali odštejemo standardno deviacijo absolutnih razlik. Ker gre tukaj za relativno grobo oceno velikosti razlik, vrednosti zaokrožimo navzgor ali navzdol. Poglejmo si to na primeru:

Dimenzija razredne klime	M		Abs. razlika med M-obst in M-žel	SD absolutnih razlik
	obst	žel		
Osební odnos	11,23	13,45	2,16	2,82

Zmerna razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je od 1 do 5 točk.

Majhna razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je pod 1 točko.

Velika razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je nad 5 točk.

Na osnovi predstavljenih izračunov smo dobili vrednosti za majhne, zmerne in velike razlike med obstoječo in želeno razredno klimo pri vprašalniku Razredna klima pri urah športne vzgoje.

Razlike so zmerne na vseh dimenzijah, razen pri dimenziji tekmovalnosti, kjer so potrjene razlike majhne. Majhno razliko so potrdili predvsem fantje v petem razredu ($M\text{-obst} = 25,91$; $M\text{-žel} = 26,78$) in v prvem letniku gimnazij ($M\text{-obst} = 21,64$; $M\text{-žel} = 22,55$), prav tako dekleta petega razreda ($M\text{-obst} = 25,44$; $M\text{-žel} = 25,42$), sedmega razreda ($M\text{-obst} = 23,32$; $M\text{-žel} = 23,33$) in prvega letnika ($M\text{-obst} = 20,66$; $M\text{-žel} = 21,56$).

Zaznavanje obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih glede na stopnjo šolanja

S pomočjo t-testa smo najprej preverjali pomembnost razlik v zaznavanju obstoječe in zelene razredne klime med osnovnošolci in srednješolci. Razlike so pomembne na vseh dimenzijah, razen pri dimenziji zelenega zadovoljstva. Osnovnošolski učenci pri obstoječih urah športne vzgoje zaznavajo več zadovoljstva, tekmovalnosti, več različnih metod dela, večjo lastno aktivnost, večjo težavnost, višjo ustreznost ur športne vzgoje in bolj osebni odnos učitelja do njih, kot pa to zaznavajo srednješolci. Ravno tako imajo osnovnošolci višje želje od srednješolcev glede razredne klime pri urah športne vzgoje. Oboji pa si želijo več tekmovalnosti, različne metode dela, večjo lastno aktivnost, večjo težavnost, večjo ustreznost ur in bolj osebni odnos učitelja do njih. Rezultati t-testa so prikazani v spodnji tabeli. Čeprav so rezultati pokazali višje vrednosti za obstoječo in želeno razredno klimo pri osnovnošolcih, pa je razlika med obstoječo in želeno razredno klimo približno enako velika tako pri osnovnošolcih kot tudi gimnazijcih. Razlike pri vseh dimenzijah so zmerne, razen pri dimenziji tekmovalnost, kjer je bila zopet potrjena majhna razlika med obstoječim in zelenim stanjem.

Tabela 3: Rezultati t-testa v zaznavanju razredne klime med osnovnošolci in srednješolci

Dimenzija razredne klime	M		SD		t-vrednost	df	
	Osnovna šola	Srednja šola	Osnovna šola	Srednja šola			
Obst Zadovoljstvo	18,53	16,19	3,87	3,32	10,69	1090	0,00
Obst Tekmovalnost	24,63	20,28	3,86	3,60	18,73	1033	0,00
Obst Metode dela	26,62	24,33	4,94	4,06	8,77	1018	0,00
Obst Aktivnost učencev/dijakov	23,81	20,90	4,14	3,47	12,26	1042	0,00
Obst Težavnost	17,50	15,67	2,96	2,35	11,04	1067	0,00
Obst Ustreznost ur	27,48	24,24	4,91	3,88	11,91	1055	0,00
Obst Osební odnos	11,56	11,01	2,64	2,36	3,57	1091	0,00
Žel Zadovoljstvo	21,10	20,93	2,57	2,42	1,15	1096	0,22
Žel Tekmovalnost	25,12	21,64	4,22	4,22	13,56	1077	0,00
Žel Metode dela	30,67	28,57	3,90	3,70	8,87	1018	0,00
Žel Aktivnost učencev/dijakov	26,87	24,53	3,90	3,53	10,30	1069	0,00
Žel Težavnost	19,19	17,44	3,09	2,61	10,12	1100	0,00
Žel Ustreznost ur	30,89	28,65	4,11	3,64	9,36	1056	0,00
Žel Osební odnos	13,61	13,28	2,11	2,05	2,62	1117	0,00

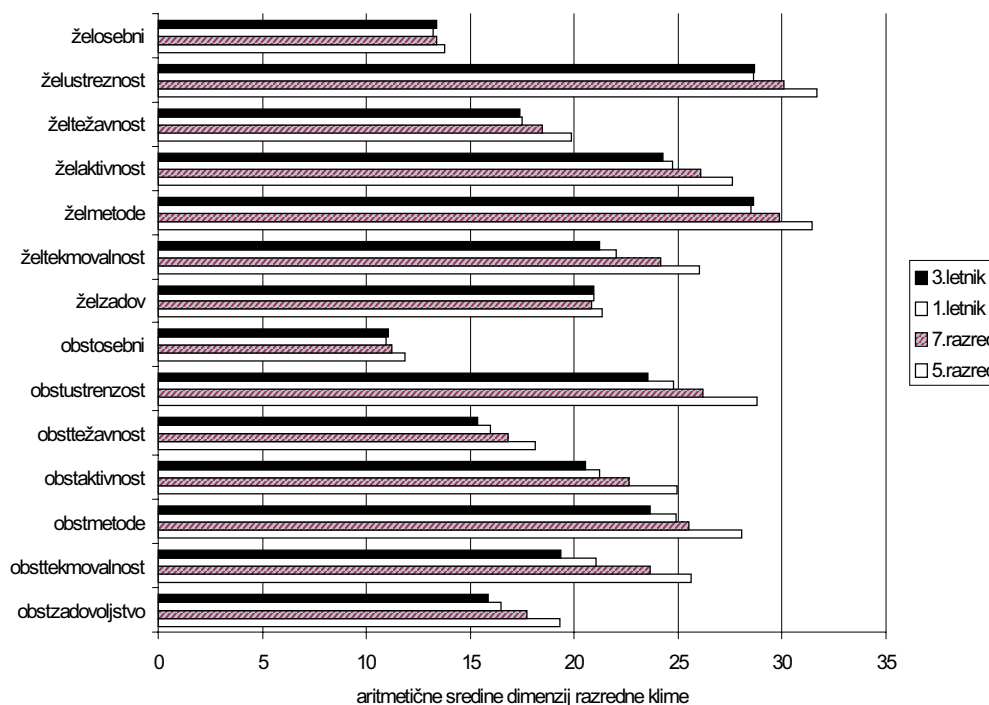
Legenda: M = aritmetična sredina
 SD = standardna deviacija
 df = stopnje svobode
 p = nivo statistične pomembnosti

S pomočjo analize variance smo preverili razlike v zaznavanju razredne klime med posameznimi razredi, ki so potrdile visoko statistično pomembnost pri vseh dimenzijah razredne klime, razen pri dimenziji zelenega zadovoljstva, kjer je statistična pomembnost le na nivoju 0,05. Bolj natančni rezultati so predstavljeni na spodnji sliki.

Na splošno lahko rečemo, da iz razreda v razred upada zaznavanje posameznih dimenzij razredne klime, kar pomeni, da je najbolj izrazito zaznavanje posameznih dimenzij razredne klime v petem razredu, najnižje pa v tretjem letniku. Tak izrazit trend opazimo pri naslednjih dimenzijah obstoječe razredne klime: zadovoljstvo, tekmovalnost, metode dela, aktivnost učencev/dijakov in ustreznost učnih ur športne vzgoje. Pri dimenziji osebnega odnosa zaznavamo zelo rahel upad od petega razreda do prvega letnika, v tretjem letniku pa se zaznavanje osebnega odnosa rahlo poveča. Podoben trend opazimo tudi pri zeleni razredni klimi. Željeno zadovoljstvo pa narašča od petega razreda do tretjega letnika, z rahlim upadom v sedmem razredu. Upadanje v željah glede razredne klime je od petega razreda do tretjega letnika opazno pri dimenzijah: tekmovalnost, aktivnost učencev/dijakov, težavnosti in ustreznost učnih ur. Pri dimenzijah metode dela in osební odnos pa zaznavamo upad od petega razreda do prvega letnika, v tretjem letniku pa vidimo rahel dvig glede želja učencev do različnih metod dela in bolj osebnega odnosa učiteljev.

Še dodatno smo preverili pomembnost razlik med posameznimi pari razredov s pomočjo t-testa, ki je potrdil večjo razliko med petem in sedmim razredom v zaznavanju

Slika 1: Razlike med učenci/dijaki petih, sedmih razredov ter prvih in tretjih letnikov v zaznavanju razredne klime

razredne klime, potem pa pomembnost razlik rahlo upada od sedmega razreda do prvega letnika in še bolj upade od prvega do tretjega letnika. Rezultati so v spodnjih tabelah. To pomeni, da se zaznavanje razredne klime najbolj spreminja v osnovni šoli, v gimnaziji pa so spremembe manjše.

Zaznavanje obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih glede na spol

Več razlik med spoloma najdemo pri obstoječi razredni klimi. Statistično pomembne razlike so potrjene na dimenzijah: zadovoljstvo, tekmovalnost, aktivnost učencev/dijakov, težavnost, ustreznost ur in osebni odnos. Fantje vse navedeno zaznavajo bolj kot dekleta. Pri zeleni razredni klimi pa so bile potrjene naslednje razlike: tekmovalnost, težavnost in osebni odnos. Fantje si želijo več tekmovalnosti, težavnosti in manj osebnega odnosa. Vse razlike so pomembne na nivoju $p=0,000$.

Tabela 4: Rezultati *t*-testa v zaznavanju razredne klime v petem in sedmem razredu

Dimenzija razredne klime	<i>M</i>		<i>SD</i>		<i>t</i> -vrednost	<i>df</i>	<i>p</i>
	5.razred	7.razred	5.razred	7.razred			
Obst Zadovoljstvo	19,33	17,71	3,47	4,07	5,04	554	0,000
Obst Tekmovalnost	25,62	23,63	3,60	3,87	6,05	514	0,000
Obst Metode dela	28,03	25,53	4,65	4,93	5,95	515	0,000
Obst Aktivnost učencev/dijakov	24,97	22,64	3,78	4,17	6,78	534	0,000
Obst Težavnost	18,10	16,83	2,99	2,77	5,16	547	0,000
Obst Ustreznost ur	28,80	26,18	4,78	4,70	6,35	524	0,000
Obst Osebni odnos	11,87	11,21	2,71	2,64	2,93	548	0,003
Žel Zadovoljstvo	21,36	20,83	2,48	2,64	2,45	562	0,014
Žel Tekmovalnost	26,02	24,15	4,16	4,07	5,30	543	0,000
Žel Metode dela	31,45	29,87	3,75	3,91	4,60	495	0,000
Žel Aktivnost učencev/dijakov	27,60	26,08	3,73	3,93	4,60	537	0,000
Žel Težavnost	19,19	17,44	3,09	2,61	10,12	560	0,000
Žel Ustreznost ur	31,65	30,08	4,06	4,02	4,44	523	0,000
Žel Osebni odnos	13,79	13,40	2,06	2,15	2,23	574	0,000

Legenda: *M* = aritmetična sredina
SD = standardna deviacija
df = stopnje svobode
p = nivo statistične pomembnosti

Tabela 5: Rezultati *t*-testa v zaznavanju razredne klime pri sedmem razredu in prvem letniku

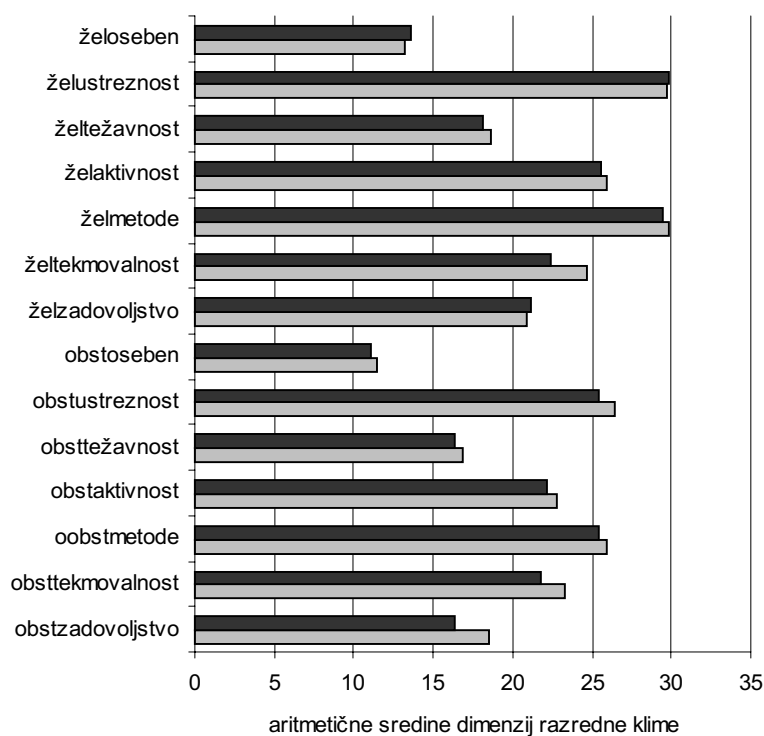
Dimenzija razredne klime	<i>M</i>		<i>SD</i>		<i>t</i> -vrednost	<i>df</i>	<i>p</i>
	7.razred	1.letnik	7.razred	1.letnik			
Obst Zadovoljstvo	17,71	16,48	4,07	3,29	3,99	569	0,000
Obst Tekmovalnost	23,63	21,08	3,87	3,68	7,86	536	0,000
Obst Metode dela	25,53	24,91	4,93	3,93	1,59	516	0,112
Obst Aktivnost učencev/dijakov	22,64	21,20	4,17	3,26	4,48	539	0,000
Obst Težavnost	16,83	15,96	2,77	2,33	3,96	541	0,000
Obst Ustreznost ur	26,18	24,80	4,70	3,68	3,89	558	0,000
Obst Osebni odnos	11,21	10,97	2,64	2,28	1,22	557	0,003
Žel Zadovoljstvo	20,83	20,93	2,64	2,41	0,45	561	0,223
Žel Tekmovalnost	24,15	21,99	4,07	4,17	6,10	546	0,651
Žel Metode dela	29,87	28,51	3,91	3,80	4,02	517	0,000
Žel Aktivnost učencev/dijakov	26,08	24,72	3,93	3,67	4,19	546	0,000
Žel Težavnost	17,44	17,50	2,61	2,52	4,20	564	0,000
Žel Ustreznost ur	30,08	28,62	4,02	3,85	4,31	540	0,000
Žel Osebni odnos	13,40	13,20	2,15	2,21	1,13	569	0,260

Legenda: *M* = aritmetična sredina
SD = standardna deviacija
df = stopnje svobode
p = nivo statistične pomembnosti

Tabela 6: Rezultati t-testa v zaznavanju razredne klime pri prvem in tretjem letniku

Dimenzija razredne klime	M		SD		t-vrednost	df	p
	1.letnik	3.letnik	1.letnik	3.letnik			
Obst Zadovoljstvo	16,48	15,84	3,29	3,32	2,23	534	0,026
Obst Tekmovalnost	21,08	19,35	3,68	3,27	5,61	517	0,000
Obst Metode dela	24,91	23,68	3,93	4,12	3,42	501	0,112
Obst Aktivnost učencev/dijakov	21,20	20,56	3,26	3,68	2,10	506	0,036
Obst Težavnost	15,96	15,36	2,33	2,34	2,88	518	0,004
Obst Ustreznost ur	24,80	23,55	3,68	4,01	3,74	529	0,000
Obst Osebni odnos	10,97	11,07	2,28	2,46	0,50	541	0,614
Žel Zadovoljstvo	20,93	20,93	2,41	2,44	0,03	532	0,974
Žel Tekmovalnost	21,99	21,22	4,17	4,23	2,11	532	0,035
Žel Metode dela	28,51	28,63	3,80	3,68	0,37	521	0,709
Žel Aktivnost učencev/dijakov	24,72	24,29	3,67	3,35	1,41	530	0,160
Žel Težavnost	17,50	17,39	2,52	2,71	0,49	538	0,624
Žel Ustreznost ur	28,62	28,67	3,85	3,39	0,20	531	0,841
Žel Osebni odnos	13,20	13,38	2,21	1,84	1,03	541	0,301

Legenda: M = aritmetična sredina
SD = standardna deviacija
df = stopnje svobode
p = nivo statistične pomembnosti

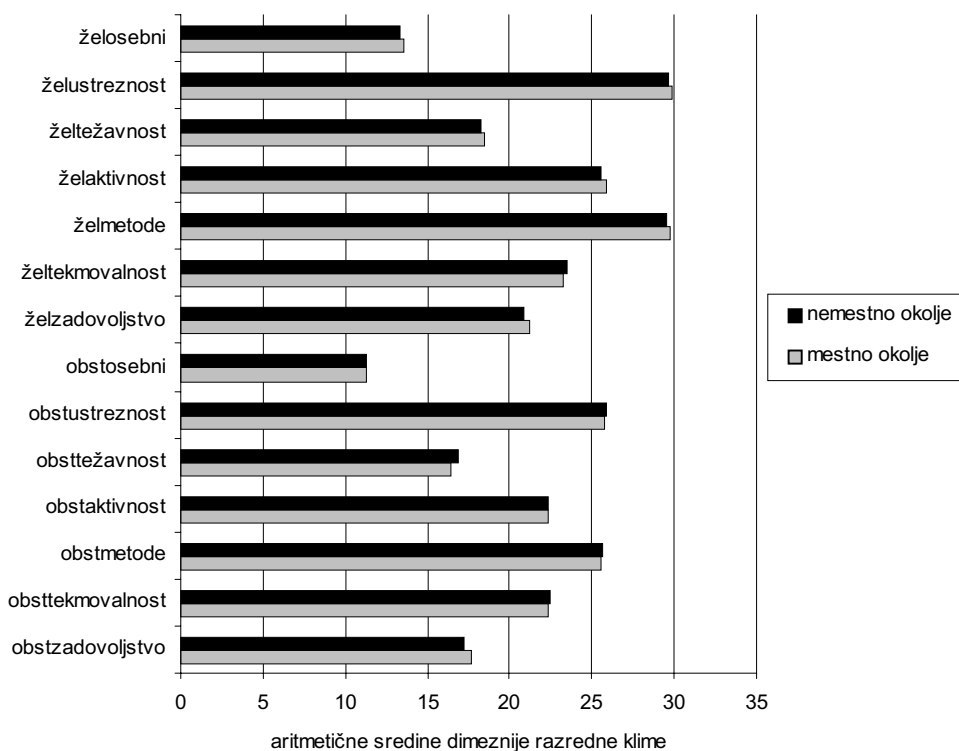
Slika 2: Razlike v zaznavanju obstoječe in želene razredne klime med fanti in dekleti

Zaznavanje obstoječe in zelene razredne klime pri učencih/dijakih glede na kraj šole

Statistično pomembne razlike v zaznavanju razredne klime med mestnimi in nemestnimi šolami so bile potrjene na treh dimenzijah: obstoječe in zeleno zadovoljstvo in obstoječa težavnost. Učenci/dijaki mestnega okolja, v primerjavi s tistimi iz nemestnega, zaznavajo več zadovoljstva in si ga tudi več želijo. Obratno pa je pri obstoječi težavnosti, ki je več zaznavajo nemestni učenci/dijaki. Razlike so pomembne na nivoju $p=0,001$.

Razprava in zaključki

Sklenemo lahko, da učenci/dijaki pri urah športne vzgoje zaznavajo ustrezno razredno klimo, saj so razlike med obstoječim in zelenim stanjem pri vseh dimenzijah, razen pri tekmovalnosti, zmerne. Pri tekmovalnosti pa učenci/dijaki zaznavajo premajhno razliko med obstoječo in zeleno razredno klimo, kar kaže na slabše zaznavanje razredne klime. Ti rezultati kažejo na nejasno oblikovane cilje, želje in pričakovanja glede tekmovalnosti. Zato je v tem primeru potrebno načrtovati program spreminjanja razredne klime, ki bo

Slika 3: Razlike v zaznavanju obstoječe in zelene razredne klime med mestnimi in nemestnimi gimnazijami

pripeljal do zmernih razlik med obstoječim in zelenim stanjem (Zabukovec, 1994).

Ugotovili smo, da si učenci/dijaki želijo več zadovoljstva, večjo lastno aktivnost, bolj osebni odnos učitelja, večjo različnost in ustreznost ur športne vzgoje. Za športno vzgojo pa je posebej pomemben rezultat, da si učenci/dijaki želijo več tekmovalnosti in večjo težavnost ur športne vzgoje. Zaradi dejstva, da si učenci/dijaki želijo več tekmovalnosti in da je razlika med obstoječo in zeleno razredno klimo na tej dimenziji majhna, smo se analize postavk znotraj te dimenzije lotili bolj natančno. Vključeni so bili različni vidiki tekmovalnosti: med posamezniki, med skupinami in tekmovalnost kot vidik napredovanja posameznika (tekmovanje s samim seboj). Na lestvici od 1 do 4 so učenci/dijaki prisodili oceno med 2 in 3 za pojavljanje tekmovalnosti med posamezniki – torej srednje vrednosti. V povprečju pa si tega želijo manj. Več takšne tekmovalnosti zaznavajo dekleta; pri njih je tudi razlika med zaznavanjem obstoječe in zelene tekmovalnosti bistveno večja. Tekmovanje med skupinami je sestavni del ur športne vzgoje, ki je učencem/dijakom všeč in bi si tega želeli še več. Nadalje ocenjujejo, da je pri urah športne vzgoje več takšnega tekmovanja, ki omogoča napredovanje vsakega posameznika kot pa individualnega tekmovanja. Res je, da bi si tega želeli še več, predvsem fantje. Učenci/dijaki ocenjujejo, da pri tekmovanju spodbujajo drug drugega in bi želeli, da bi bilo tega še več. To si zelo izrazito želijo dekleta. Na podlagi te podrobnejše analize lahko pripravimo program spreminjanja razredne klime. Ure športne vzgoje naj bi bile tako načrtovane, da bi spodbujale tekmovanje med skupinami in s samim seboj.

Analiza rezultatov na dimenziji težavnost, - njihov trend gre v smeri večje težavnosti, - pa kaže tudi na to, da učenci/dijaki zaupajo v svoje sposobnosti in so se pripravljene dokazovati z zahtevnejšimi prvinami športne vzgoje. Zaznavajo, da si med urami športne vzgoje pomagajo, če je kakšna dejavnost pretežka. Prav tako zaznavajo tudi pomoč učitelja. Te pomoči bi si želeli še več, predvsem dekleta. V povprečju so prepričani, da zmorejo opraviti vse tisto, kar se od njih zahteva, vendar bi želeli biti pri tem še bolj suvereni, predvsem dekleta. Prav tako tudi ocenjujejo, da jim težavnost ur športne vzgoje omogoča, da napredujejo, tega bi si želeli še več, predvsem fantje.

Ostali rezultati pa so v skladu s predhodnimi raziskavami na tem področju (Bošnjak, 1997). Osnovnošolci zaznavajo razredno klimo pri urah športne vzgoje drugače, kot jo zaznavajo srednješolci. Njihove vrednosti so pri obstoječi in zeleni razredni klimi višje, pa čeprav je razlika med njima tako pri osnovnošolcih kot tudi srednješolcih zmerna, kar kaže na ustrezno razredno klimo. To, da srednješolci nižje ocenjujejo razredno klimo pri urah športne vzgoje, morda lahko pripišemo njihovemu kritičnemu odnosu do vsega, kar se v šolah dogaja. To kritičnost smo opazili tudi s primerjavo njihovih rezultatov z rezultati učiteljev, ko so bile njihove vrednosti nižje kot vrednosti njihovih učiteljev (Zabukovec, 1993, 1998). To delno potrjuje tudi raziskava Fergusonove in Fraserja (1998), ki sta ugotovila, da srednješolci, v primerjavi z osnovnošolci, zaznavajo svoje razredno okolje kot manj prijetno.

Ugotovili smo tudi, da se zaznavanje razredne klime najbolj spreminja v osnovni šoli (peti in sedmi razred), da je opazna razlika od sedmega razreda do prvega letnika in da se potem do tretjega letnika razlike zmanjšajo. To bi morda lahko razložili s tem, da so v zgodnjem obdobju mladostništva učenci bolj občutljivi za spremembe pri sebi, učitelju ali znotraj razreda kot socialnega sistema in da se sčasoma razlike stabilizirajo, saj večje število izkušenj in večja stabilnost pri lastnem razvoju prinesejo tudi bolj stabilne izjave o

razrednem dogajanju in prav tako pri urah športne vzgoje.

Zaključek, da zaznavajo fantje pri urah športne vzgoje več zadovoljstva, tekmovalnosti, aktivnosti, težavnosti, ustreznosti ur in osebnega odnosa kot dekleta, kaže na to, da fantje bolj sprejemajo te ure in si verjetno tudi zato želijo več tekmovalnosti in večjo težavnost. Zanimivo pa je, da si želijo manj osebnega odnosa. Želja po večji tekmovalnosti in težavnosti, je verjetno povezana z značilnostmi športne vzgoje, ki je sama po sebi že tako naravnana in očitno toliko zaupajo sebi, da si postavljali višje, težje cilje. Da pa si ob tem želijo manj osebnega odnosa, bi lahko nakazovalo na njihovo storilnostno naravnost oz. usmerjenost v akademsko samopodobo, kot je v svoji študiji potrdila tudi že Knightova (1991). Večjo pomembnost osebnemu odnosu med učiteljem in učenci pa pripisujejo predvsem dekleta, kot so potrdile raziskave (Ferguson in Fraser, 1998; Terwell, Brekermans, Wubbels in van den Eaden, 1994).

Da pa nismo potrdili večjih razlik v zaznavanju razredne klime med mestnimi in nemestnimi šolami, lahko verjetno najbolj pripišemo dejstvu, da je težko najti šole, predvsem gimnazije, ki bi se med seboj zelo razlikovale.

Literatura

- Bošnjak, B. (1997). *Drugo lice škole [The other face of the school]*. Zagreb: Alinea.
- Ferguson, P.D. in Fraser, B.J. (1998). Changes in learning environment during the transition from primary to secondary school. *Learning Environments Research*, 1, 369-383.
- Fraser, B.J. (1989). Twenty Years of classroom climate work: Progress and prospect. *Journal of Curriculum Studies*, 21, 307-327.
- Fraser, B.J. in Fisher, D.L. (1984). *Assesment of classroom psychosocial environment*. Bentley: Western Australian Institute of Technology, Faculty of Education.
- Knight, S.L. (1991). The effects of students' perceptions of the learning environment on their motivation in language arts. *Journal of Classroom Interaction, special issue: Classroom and School Learning Environments*, 26 (2), 19-25.
- Moos, R.H. (1979). *Evaluating educational environment: Procedures, measures, findings and policy implications*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Terwel, J., Brekermans, M., Wubbels, T. in van den Eeden, P. (1994). Gender differences in perceptions of the learning environment in physics and mathematics education. *The Study of Learning Environments*, 8, 39-52.
- Waxman, C.H. in Huang S.Y.L. (1998). Classroom learning environments in urban elementary, middle and high schools. *Learning Environments Research*, 1, 95-113.
- Wubbels, T. in Levy, J. (ur) (1993). *Do you know what you look like? Interpersonal relationships in education*. London: Falmer.
- Zabukovec, V. (1993). Kako zaznavajo razredno klimo osnovnošolci in njihovi učitelji [How elementary school students and their teachers perceive the classroom climate]. *Sodobna pedagogika*, 44, 292-304.
- Zabukovec, V. (1994). Kako lahko učitelji spreminjajo razredno klimo [How teachers can change the classroom climate]. *Sodobna pedagogika*, 45, 265-274.
- Zabukovec, V. (1998). *Merjenje razredne klime [Assessing the classroom climate]*. Ljubljana: Produktivnost, Center za psihodiagnostična sredstva.

Prispelo/Received: 01.02.2001

Sprejeto/Accepted: 07.05.2001